

egyetemi városába, Tartuba érkezik. Mily nemes buzgalommal beszél a háromszáz éves tartui egyetem hófehér aulájában a magyar múlt és jelen örök értékeiről. Mily gyermekes boldogság sugárzik arcáról, amikor átveszi a tartui egyetem díszdoktori oklevelét, az Ész-tudós Társaság tiszteleti tagságának diplomáját és a Tartui Magyar Tudományos Intézet látogatásának emlékére készült kötetét . . .^{o)}

*

Ez az égő temperamentumú, örökké aktiv szellem a mult idők szónokló és ünneplő, civódó és gyászoló hazaszeretete helyett a dolgozó hazaszeretet ideálját hirdette. Nehéz volna itt most fölmérni, hogy a nemzet nagy fiában mit vesztett a tőle bálványozott magyar kultúra. S hogy ennek a keretében is mit vesztett benne Szeged városa és a Ferenc József-tudományegyetem, arra a nagy valóságra majd még csak ezután ébredünk. Hisz a kultúra decentralizálásának célkitűzése mellett a vidéki egyetemek elvesztették benne igazi mentorukat, a szegedi egyetem azonban még ennél is többet . . .

Az alföldi gondolat nagy szerelmesének ihletett tervei alatt sziklaerős gránittalapoztatta szilárdult az Alföld homoktengere. S amikor a szegedi Csonkatoronyból fehér galambsereg rebben a Medicek reneszánszszízlésével megépített olaszos Templomtér árkádjai fölött, a nagy álmodó a székesegyház kriptájában tovább szövögeti álmát Nagy-Szeged, Nagy-Magyarország és népének kultúr nagyságáról.

(Szeged.)

Csekey István.

L'AMANT BLANC.

Egy erdélyi tárgyú francia regény.

A francia regényirodalomban feltűnik időközönként egy-egy regény, melynek cselekménye Magyarországon játszik, vagy legalább teljesen vagy részben magyar szereplői vannak. E regények annak a néha szórványos, néha élénkebb érdeklődésnek tanubizonyságai, melyet Franciaországban hazánk iránt bizonyos politikai vagy hadiesemények néha ki szoktak váltani, mint amilyenek voltak a középkorban a királyi házasságok és kereszties hadjáratok, a XVI—XVII. században a török-magyar küzdelmek, a XIX. században az osztrák-magyar ellentét és a szabadságharc, a legújabb időben pedig a magyarság háborúutáni tragédiája.

Az *Amant blanc* szerzőjének figyelme Magyarországra egészen sajátos módon terelődött. Minthogy ma Franciaországban ismét divatos a szerelmi romantika, Alfred Machard egy olyan regényt akart írni, melynek valami nagy, tiszta, földöntúli, szenvedélyes szerelem a tárgya, a középkori lovagregényekre emlékeztető nemes, önfeláldozó, hűséges, hősies lelkű szereplő-személyekkel. Ilyen Tristan-szerű hősöket a józan, nyárspolgári, demokratikus francia társadalom keretében nem igen lehet elhelyezni, egy ilyen eszményi történethez egy olyan ismeretlen ország nyújtja a megfelelő környezetet, mint amilyen Magyar-

^{o)} Aus den Forschungsarbeiten des Ungarischen Wissenschaftlichen Instituts in Tartu (Dorpat). Herausgegeben von Stephan v. Csekey. Tartu (Dorpat), 1930, 540 l.

ország, ahogyan az a francia köztudatban él: egy távoli, rejtelmes, exotikus ország, ahol nincs kultúra, ahol azonban az emberi érzések, erkölcsök és szenvedélyek a maguk ősi erényében és tisztaságában megőrződtek.

Igy választott Machard regénye hőseivé két erdélyi magyar urat: Abrudbányi Rudolfot és Gyulát, akik sokkal keményebb és büszkébb magyarok, semhogy a világháborút követő uralomváltozás után Erdélyben tudjanak maradni. Ott hagyják az ősi családi kastélyt, csak kedves lovaikat viszik magukkal. Velük megy egy erdélyi rokon leányka, Lenikova Etelka is, akit özvegy édes anyja halálos ágyán a két grófra bíz és aki ekkor megígéri, hogy az idősebb fivér felesége lesz. Sikertelen budapesti kísérletezések után az Abrudbányi fivérek, mint műlovasok Etelkával együtt beállanak egy nagy nemzetközi cirkuszba, azzal végigjárják Észak-Amerikát és Nyugateurópát. A fiatal gróf is halálosan beleszeret a leányba, aki viszonzozza érzelmeit. A történet azután úgy oldódik meg, hogy az idősebb fivér egy veszélyes mutatvány közben, némileg fivére és Etelka hibájából, leesik lováról és néhány hónapi kímlódás után meghal. Halálos ágyán feloldja neki tett fogadalma alól a leányt, és ezzel elhárul az akadály Etelka és a „fehér kedves“, a fiatal Abrudbányi gróf lángoló szerelme elől.

Ez a banális szerelmi regény, melyhez hasonló háromszáz év óta több ezer jelent meg francia nyelven, bővelkedik érdekfeszítő jelenetekben. Hatásos mozdírdrama lenne belőle, könnyezni és izgulni eleget lehetne benne; hátborzongató cirkuszmutatványok, népiünnepélyek, száguldó autók, középkori várkastély: minden akad benne, ami szükséges. A regény clouja a kovantzari nászjé leírása akar lenni. Az ifjabb Abrudbányinak ugyanis furcsa ötlete támad. Egy napon a mítsem sejtő Etelkával megjelenik Erdélyben az ősi kastélyban, mely már nem az övé, hanem egy bukaresti kereskedőé, ahová azonban egy éjszaka régi jó embereik támogatása mellett behatolnak és ott ősi magyar szokás szerint „fehér házasságot“ kötnek „Kovantzar, Toroczó, Gyoro, Banyi“ parasztjainak jelenlétében.

M a c h a r d -nak az a törekvése, hogy regényének meg legyen a maga magyar, illetve erdélyi couleur localeja. Ez az ambíciója föltétlenül elismerésre méltó, azonban reánk a magyaros jelenetek és néprajzi különlegességek igen groteszk hatást tesznek, mert a szerzőnek a magyar úrról és a magyar parasztról egyaránt torz fogalmai vannak. Egy magyar úr képtelen lenne arra, hogy titokban, éjjel, az új oláh tulajdonos távollétében régi kastélyában megjelenjék, az ottani cselédséget leitatni engedje és ott lakodalmat rendezzen. A mennyegzői szertartás leírása, amely pontosan a „Násznapok kötelességei“ és az „Alföldi völegénykönyv“ utasításai nyomán folyik le, megható a maga naivságában. Mint sokan Nyugaton, M a c h a r d is azt hiszi, hogy Magyarországon egyebet sem tesznek az emberek, mint cigánymuzsikát hallgatnak, csárdást táncolnak és szerelmi s katonadalokat énekelnek, még a béres is az eke szarva mellett a Csak egy kislány-t éneкли.

A regény romantikus regény akar lenni, valóban tele van szerelmi ömlengésekkel és holdvilágos ábrándozásokkal, a szerző azonban néha nagyon is kikökökcent bennünket az eszményi hangulatból, pld. mint amikor a nászjé leírásában ilyeneket ír: „Etelka hirtelen megremeg. Észreveszi, hogy selyem kombinéja elszakadt. Meghajlik, szemei megnagyobbodnak. Súlyos nyugtalanság szállja meg a lelkét“. A régi idealista regényírók: Sand, Feuillet, Ohnet hasonló tolettehibák felfedezésétől megkímélték olvasóikat. A regény befejezése sem elég romantikus. Egy szállodai szobában a két szerelmes végre egymásé

lesz és „az egyszerű szállodai szoba tanuja lett a legnagyobb szerelmi szédületnek, melyet valaha két szerelmes érezhetett... testiük érintkezésére, kiabálva a kéjtől, végre megcsinálták azt, amiről a kovantzari kastélyban, azon a bűvös éjszakán ábrándoztak“. A romantikának és az erotikának ez a keveréke nem jóízű magyar olvasónak való.

A szerzőnek jószándéka és magyar szimpátiája kétségtelen és regényének ezt az érdemét készséggel elismerjük; túlzásnak tartjuk azonban némely magyar bírálója felfogását, akik Machard művében magyar irredenta-regényt látnak és szemethunyva a regénynek gyarlóságai felett azt, valamint szerzőjét édig magasztalják. A regény abszolút irodalmi szempontból gyenge alkotás, nem emelkedik ki a francia irodalmi tömegtermelésből, és nem gondolom, hogy éppen a magyarság ügyének különös szolgálatot is tehetne, vagy tehetett volna, legfeljebb erősíti azt a félszeg felfogást, mely rólunk a nyugateurópai közvéleményben kialakult s amelyet abból olyan nehéz kiírtani. Az a sors vár rá, ami annyi ezer meg ezer francia regényre: elkel belőle egy jó csomó példány, melyeknek legnagyobb része azután a szajnaparti antikváriusok ládáiba fog vándorolni, ott lepi majd őket a feledés és közöny pora és egy bizonyos idő múlva legfeljebb egy párisi magyardiák fog belőlük egy-egy példányt megvenni, ha benne lapozgatva a magyar nevek és magyar versidézetek kíváncsiságát izgatni fogják.

(Pécs.)

Birkás Géza.

HELYES MŰVÉSZETPOLITIKA.

Hóman Bálint a kormányzó leiratával kapcsolatban ma a sajtó képviselői előtt ismertette művészetpolitikáját... Helyesen mondta Hóman Bálint, hogy a művészeteket nem szabad politikai pártállással összefüggésbe hozni. Nincs jobb- és balfelé tekintő művészet, mert amit balfelé tartó iránynak nevezünk, az csak általános leszűródése a mai spirituális szellemnek.

(Budapesti Hírlap vezércikke: Helyes művészetpolitika, okt. 28.)

Mi történt? Művészeti életünkben még nem fordult elő, hogy az államfő és a művészeti ügyek legfőbb szakképviselője, a kultuszminister, a nyilvánoságnak bejelentés, hogy hivatalosan elismerik a modern tehetségeket... Az történt, hogy Horthy Miklós kormányzó a kultuszminister ellenjegyzésével, tehát felelősségére, Hóman Bálinthoz leiratot intézett, amelyben kifejezi azt a legfelsőbb óhaját, hogy művészeink, — bármily művészeti irányt kövessenek — a múlt nagy hagyományainak tiszteletében egyesülve, vállvetett erővel, hittel, bizalommal vegyenek részt a nemzeti élet és kultúra korszerű továbbfejlesztésének munkálásában és megértő együttműködésben haladjanak a nemzeti művelődés magasztos céljai felé... És egyúttal arra is felszólítja a kormányzó Hóman Bálint kultuszministert, hogy a nemzeti művelődés szolgálatában álló komoly művészi törekvések és a különböző művészi irányokat képviselő magyar tehetségek érvényesülését és eredményes együttműködését biztosítandó, megfelelő intézkedéseket tegyen.